

ANTOANETA RALIAN

Nu cred în sfârșitul lumii

Articole, amintiri, interviuri

Volum coordonat de
Marius Chivu

EDITURA
ART

CUPRINS

„Posteritatea te dă repede uitării“,
cuvânt-înainte de Marius Chivu..... 5

ARTICOLE, AMINTIRI

Aș vrea să mă transform doar într-o femeie tânără.....	11
Cel mai acasă m-am simțit traducând Virginia Woolf	13
Bunici de turtă dulce.....	15
Am legat trei mari prietenii cu scriitorii traduși	19
Fetele fericirii.....	21
Personajele așa-zis negative sunt mult mai pregnant conturate.....	25
Bătrânețe fără tinerețe	27
Am îndrăgit toate pisicile literare	31
O fată cu numele meu care nu eram eu.....	33
Mi s-a dat voie să intru în sala de teatru	41
La vârsta mea cochetez cu sfinți... ..	45
Un <i>Weltanschauung</i> fumegos	47

Diplomă de masochist	53
A mers, am pășit cu dreptul.....	57
Vittel–Dresda–Viena.....	59
Ca un ciob înfipt în fundul sufletului.....	69
Prietena mea, neangelica Angela	75
Cuvânt înainte la romanul lui Alex. Leo Șerban.....	81
Mă răscolește soarta Virginiei Woolf.....	87
Toate m-au <i>apprivoisat</i>	89
Emoții, nu erecții.....	95
Nu cred în sfârșitul lumii.....	99
În căutarea madlenelor pierdute.....	101
Plăcerile practicate pe ascuns au un gust mai picant.....	111
Un colan de mătăni finale.....	113
Casele prin care m-am perindat	117
Jocul de-a simțurile	141
Marcel sau cea mai frumoasă creație.....	153
Răzbunare	161

INTERVIURI

Arta poate fi nudă sau îmbrăcată în crinolină	167
Pe noi ne-a interesat traducătorul	187
Spaimete și deliciae traductoarelor.....	205

Acum, la 89 de ani,
vreau să fac din nou madlene209

Interdicțiile m-au făcut să sufăr217

Mă porecliseră „Doamna cu ochi frumoși“223

Nevoia de a fi un pic răsfățate229

Florin Dănilă	Dan Păun	Lucia Vădu
M. Dănilă	Maria Păun	Laura Vădu
Serban Păun	Antoneta Păun	Georgeta Vădu
Maria Păun	Ana Maria Păun	Elena Vădu
Lucia Păun	Ion Păun	

AȘ VREA SĂ MĂ TRANSFORM DOAR ÎNTR-O FEMEIE TÂNĂRĂ

În ce ați vrea să vă transformați peste noapte?

Incitantă întrebare. Adeseori m-am întrebat și eu ce mi-ar fi plăcut să fiu și tot ce știu e că, în mod cert, nu mi-ar fi plăcut să fiu eu. Iubesc toate vietățile, dar nu mi-ar plăcea să mă metamorfozez nici într-o grațioasă libelulă, nici într-un elefant cu memorie lungă (cu toate că mi-ar prinde bine la frecvențele mele lapsusuri). N-aș vrea să mă transform în nimic din ce nu conștientizează, nu raționează, nu comunică și nu receptează. Deși, uneori, aș vrea să fiu o viespe și să-i înțep pe cei pe care îi detest. Cu oarecare timp în urmă, aș fi răspuns că mi-ar plăcea să mă transform peste noapte într-o femeie de mare succes: frumoasă, talentată și iubită, mai ales iubită. O femeie care știe ce gust are fericirea, această noțiune atât de evanescentă și de labilă. Acum însă aș vrea să mă transform doar într-o femeie tânără – oricât de banală –, dar o femeie care are timpul în față. Timpul a devenit pentru mine factorul cel mai prețios și mai inaccesibil. Aș vrea să fiu o femeie cu timpul înaintea ei, dar care știe să valorifice acest timp, nu să-l conserve în peste o sută de traduceri din experiențele altora, ci să-l consume în trăiri personale directe.

Text apărut în *Dilemateca*, nr. 13, iunie 2007

CEL MAI ACASĂ M-AM SIMȚIT TRADUCÂND VIRGINIA WOOLF

Care este cea mai dragă / grea carte pe care ați tradus-o?

În copilărie mi se punea frecvent întrebarea stupidă: pe cine iubești mai mult, pe mama sau pe tata? Răspunsul era invariabil: pe amândoi, la fel. Nu poți face ierarhii sentimentale când e vorba de carne din carnea ta, dar traducerea mea, deși dețin asupra lor drepturi de... maternitate, sunt doar spirit din spiritul meu. Și, ca să fiu sinceră, nici nu le iubesc. De îndată ce îmi apare o carte nouă, după ce inspectez aprobator sau nu coperta și după ce verific dacă numele traducătorului este tipărit cu literă potrivită, o introduc în raft și mă detașez total de ea. Ba chiar o înșel cu una mai tânără, cu cartea nouă pe care o traduc în acel moment. Raporturile mele afective cu o carte funcționează numai pe parcursul procesului de traducere. Totuși, cel mai acasă m-am simțit traducând Virginia Woolf. Nu de traducere sunt legată, ci de autoare. Pentru mine, Virginia Woolf este transplantarea adoratului meu Proust în engleză. Pe la începutul carierei mele, ceream editurilor, din teribilism, cărți cât mai dificile. Am o satisfacție de rebusist să dezleg stiluri cât mai criptice, mai eliptice, mai alambicate. Greu mi-a

fost să-l traduc pe Henry Miller, dar nu din pricina dificultății stilistice, ci a tabuurilor și a reticențelor personale. Difícil a fost și Salman Rushdie care m-a proiectat într-un slalom perfect cu înflorituri orientale, de la nirvana și hinduism până la rockerii englezi. Recent am terminat *Ragtime* de Doctorow, o narațiune mozaicală sincopată a închegării Statelor Unite la începutul secolului XX, care m-a purtat printre cele mai variate domenii și m-a supus unei zdravene lărgiri a bagajului meu de informații.

Text apărut în *Dilemateca*, nr. 16, septembrie 2007

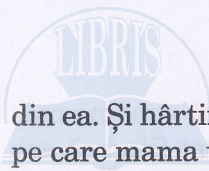
BUNICI DE TURTĂ DULCE

Sunt nepoata bunicilor despre care am scris mai jos cu strângere de inimă. Mă doare că în scurtul timp cât am fost alături de ei nu am avut nici măcar o fărâmbă din mintea de acum ca să-i fi iubit. Cum nu mi-a fost dat să fiu și eu bunică, bunicismul este unul dintre numeroasele capitole definitiv încheiate pentru mine. Aș putea fi bunica tinerilor traducători talentați de azi, dar nu-mi place deloc formula. Prefer să le fiu colegă de breaslă și le doresc să mă egaleze, chiar să mă întrecă în numărul traducerilor (110 cărți) și să se bucure de succesele de care m-am bucurat și eu.

Cuvântul „bunici“ a avut întotdeauna o aură magică pentru mine; era asociat cu o imagine idilic patriarhală, o pereche de bătrânei blajini, senini, pufoși ca pâinea caldă, într-o casă bătrânească de la țară – neapărat de la țară – unde îți petreci vacanțele. Din recuzita imaginii făcea parte, în mod obligatoriu, o livadă mare, cu meri și cireși ninși de flori primăvara, cu nuci stufoși și umbroși vara, și tufișuri tainice, cu ascunzișuri misterioase. În casă, arome ionelteodoreaniene de cozonaci, gutui și mere coapte. Toate acestea pentru că neam de neamul meu au fost orășeni, pentru că n-am petrecut

niciodată o vacanță la țară și pentru că, practic, n-am avut parte de bunici decât în mică măsură.

Părinții m-au conceput la bătrânețe ca substitut al unui fiu decedat la 16 ani. Între mine și celălalt fiu al lor rămas în viață era o diferență de vârstă de aproape 14 ani. Așadar, când m-am născut eu, n-am mai găsit decât câte o jumătate din fiecare pereche de bunici: tatăl tatei și mama mamei. Cu cel dintâi aveam să locuiesc la Roman, doar câțiva ani. Din câte am aflat postum, de la părinții mei, era un om de vază în orașel și îi plăceau cucoanele. Purta barbișon și mustăți à la Alexandru Ioan Cuza (îi știu figura mai mult din fotografii decât din memorie), participase la războiul din '77 și era mare patriot. Casa noastră de la Roman, construită de el în 1988, avea un fronton lat din geamuri colorate, roșu-galben și albastru, care se repetau de două ori. Funarism *avant la lettre* – dar în zilele însorite ce superb caleidoscop de lumini irizate juca pe mozaicul vestibulului! Păstrez o singură amintire cu el, dar care mi s-a întipărit indelebil în memorie. Mama mea era o doamnă cu mari veleități culturale și secretara și casiera unei asociații culturale a femeilor din Roman. Într-o seară, în timp ce stăteam lângă ea, a aruncat în focul din sobă o serie de hârtii, probabil inutile. Întotdeauna, până azi, am fost vrăjită de focul de lemne, de căldura catifelată a sobelor de teracotă, de micile cascade de rubine care se prăvălesc din butucii incandescenți. Aveam cinci ani și am urmărit încântată micul autodafe. A doua zi dimineța, în timp ce mama dormea, am râvnit să repet performanța pe cont propriu. Am luat poșeta mamei – țin minte, o poșetă mare, din piele de șarpe – și am aruncat în foc toate hârtiile

din ea. Și hârtiile au fost banii asociației, cotizațiile pe care mama urma să le depună în bancă. Uriașa sumă de bani de cinci mii de lei. Păstrez senzația în memorie – nu în imaginație: frumusețea bancnotelor albastre care se încârlionțau pe margini și se înnegreau în flăcările roșii. După care, plesnind de mândrie, m-am dus la patul mamei și i-am declarat (cuvinte care au rămas în istorie):

— Mămico, tot ce-ai avut în poșetă am aruncat în foc!

Mama a făcut o criză de isterie, iar eu mă așteptam să fiu aruncată în cușca leilor. Și atunci a venit bunicul meu cel țanțoș, cu țacălie și mustăți ascuțite, și a grăit:

— Nu cumva să atingi copilul! O să-ți acopăr eu toată suma, dar să nu te atingi de copil!

Și copilul nu a fost atins. Niciodată, în toată copilăria.

Cu bunicii materni lucrurile stau diferit. Bunicul, pe care nu l-am apucat, avea un magazin de pian și de instrumente muzicale la Galați. Presupun, mai bine zis vreau să cred, că avea și unele cunoștințe muzicale. Dar singurul lucru cu care mi-a influențat, mi-a tiranizat viața a fost un impozant pian Steinway, care trona în salon, cu coada lui de dragon negru și care îmi rânjea sarcastic cu clapele lui albe. Eram obligată să cânt la pian și să fac zilnic cele mai exasperante exerciții, deși nu aveam nici un dram de talent.

Mama mamei a venit, la un moment dat, să locuiască la noi. Era capelmaistru peste treburile bucătăriei. Avusese nouă copii, era foarte grasă, complet surdă, purta dopuri de vată în urechi și avea un neg dizgrațios pe obrazul stâng. Îmi jignea